

Nr 133.

Av herr **Lindman m. fl.** *angående åtgärder för främjandet av småbruksundervisningen.*

Vid försöken att åvägabrunga en lösning av problemet om befolkningsöverskottets placering måste, så som förhållandena synas utveckla sig, jordbruket vara berett att bära sin dryga andel. För att fylla berättigade krav i förevarande avseende synas ansträngningarna bära inriktas icke blott på att genom egnahemsbildning och kolonisation bringa upp antalet brukningsdelar till det högsta möjliga utan jämväl och i lika hög grad på att stegra jordbrukets produktionsförmåga och göra såväl redan bestående som nytillkomna jordbruk bärkraftiga. Först genom anlitaandet av båda dessa utvägar må man kunna vänta bästa uppnåbara resultat. Det må väl knappast kunna bestridas att statsmakternas omsorger hittills övervägande varit inriktade på nybildning och kolonisation. De röster, som höjts för åtgärder jämväl i syfte att vidga existensmöjligheterna för redan bestående jordbruk, hava fått förklinga mer eller mindre obeaktade och hava ej sällan rent av stämplats som försök att komma kolonisationssträvandena till livs.

Egnahemsbildningen har under en följd av år varit föremål för statsmakternas intresse, och för dess främjande har staten offrat och offrar fortfarande betydande belopp. Särskilt under de senare åren har jämväl kolonisationsspörsmålet ägnats ingående uppmärksamhet med ty åtföljande avsevärda statsutgifter. Frågar man sig, vad som åtgjorts i syfte att göra såväl redan förut bestående som efter hand nybildade jordbruk bärkraftiga, måste svaret bli att det är förvånande litet.

Ehuru vi bestämt hävda den uppfattningen, att det borde vara ett statsintresse av betydighet att landets jordbruk bereddades erforderligt skydd mot en alltför pressande utländsk konkurrens, skall den frågan ej beröras i detta sammanhang. Vi vilja i stället påvisa, huru, enligt vår mening, staten mera indirekt kan stödja jordbruket genom främjandet av en önskvärd produktionsökning. Vi förmena, att en dylik produktionsstegring på hart när alla jordbrukets verksamhetsområden kan äga rum genom att jordbrukets idkare beredas möjligheter att tillgodogöra sig de rön, som göras av den i rask utveckling stadda jordbruksforskningen.

För flertalet andra yrkesgrupper är man angelägen att främja fackutbildningen jämväl för de bredare befolkningslagren. Huru litet som från det allmännas sida hittills åtgjorts för att främja en allmännare fackutbildning, när det gäller jordbruket, torde framgå av nedan anförda sammanfattning av huvuddragen av de åtgärder, som med stöd av allmänna medel för närvarande äro vidtagna. Dessa åtgärder kunna sammanfattas i två huvudgrupper: den fasta undervisningen och den ambulatoriska. Den förra bedrivs vid lantmanna- och lantushållsskolorna, den senare huvudsakligen genom av hushållningssällskapen vidtagna anordningar.

Lantmannaskolorna avse, enligt för dem av Kungl. Maj:t den 5 december 1919 (nr 856) fastställt reglemente, »att bibringa kunskap i grunderna för lantushållningens utövande med huvudsakligt avseende å förhållandena vid medelstora och mindre jordbruk». Skolorna kunna anordnas under två former litt. A eller litt. B. Skillnaden dem emellan är att kunskapsfordringarna för inträde äro något högre och undervisningen något mera omfattande vid A- än vid B-skola. Huvudkurs skall pågå under minst 125 arbetsdagar. Förutom huvudkurs kunna andra kurser jämväl anordnas, Undervisning skall meddelas i ett betydande antal i reglementet fastställda ämnen med viss rörelsefrihet för skolans styrelse att utvidga programmet till att omfatta jämväl andra ämnen. Lantmannaskola skall enligt reglementet hava tillgång till ett invid skolan beläget jordbruk av beskaffenhet att såsom undervisningsmateriel vara elevernas utbildning till verkligt gagn. Befrielse härifrån kan på giltiga skäl meddelas av lantbruksstyrelsen. Överinseendet över samtliga skolor utövas av lantbruksstyrelsen och för varje skola skall finnas en styrelse.

Beträffande skolornas verksamhet under 1924 inhämtas av den av lantbruksstyrelsen avgivna berättelse för sagda år bland annat följande:

Av landets 44 lantmannaskolor voro 19 anordnade efter A- och 25 efter B-typ. Sammanlagt höllos 55 kurser, besökta av tillhoppa 907 elever. Elevantalet växlade mellan lägst 7 och högst 60 per kurs. Av eleverna voro 400 ej betalande, d. v. s. befriade från kursavgift. Antalet lärare var 293, av vilka 100 voro fast anställda. Sammanlagda kostnaderna för skolorna, elevstipendier ej inräknade, uppgingo till 883,600:87 kronor, av vilka staten bidrog med 486,267:13. Kostnaden per elev belöpte sig sålunda i medeltal till c:a 670:— kronor. Vid olika skolor växla kostnaderna per elev. Lägsta kostnaden utgjorde c:a 300 kronor, högsta c:a 2,300 kronor. I dessa kostnader ingå ej vare sig beloppet av stipendiemedel eller elevernas egna kostnader för uppehälle, bostad, undervisning och läroböcker. Givetvis äro elevernas egna kostnader växlande, beroende på lokala förhållanden m. m. Något material för ett exakt bedömande av dem har ej stått oss till buds. Såsom exempel anföras följande siffror, hämtade ur ett prospekt för en lantmannaskola, där levnadskostnaderna på grund av de lokala förhållandena må kunna anses moderata.

De sammanlagda nödvändiga utgifterna för en vinterkurs å $5\frac{1}{2}$ månader utgjorde:

för helbetalande elev	kronor	520: —
för halvbetalande, vilken i stipendium av stats- medel erhåller 15 kronor pr månad	»	405: —
för frielev, som i stipendium erhåller 30 kronor pr månad	»	290: —

Med hänsyn till de svårigheter, med vilka det särskilt under de senaste åren varit förenat att erhålla elever till lantmannaskolorna, må det kunna antagas, att prospektens siffror i förevarande avseende icke äro allt för högt upptagna. En diversepost, upptagande icke fullt 10 öre pr dag, styrker ytterligare detta antagande.

Lanthushållsskolornas uppgifter och organisation äro reglerade genom av Kungl. Maj:t fastställt reglemente den 12 december 1919 (nr 853). Skolornas uppgift är enligt detta »att meddela unga kvinnor praktisk och teoretisk undervisning i huslig ekonomi och de lantgöromål, som i den ort, där skolan är belägen, utföras av kvinnor». Kurserna kunna vara kortare, om minst 105, eller längre, om minst 165 arbetsdagar. Undervisningsämnena äro i reglementet angivna, men ej så detaljerat som för lantmannaskolorna. Organisationen är i övrigt i huvudsak lik den för lantmannaskolorna.

Av den av lantbruksstyrelsen för år 1924 avgivna berättelsen över ifrågasvarande skolors verksamhet framgår bland annat:

- att 36 statsunderstödda lanthushållsskolor varit i verksamhet;
- att elevantalet per kurs växlat mellan 9 och 26;
- att sammanlagt 955 elever undervisats;
- att lärareantalet varit 234, därav 121 st. fast anställda;
- att sammanlagda kostnaderna, elevstipendierna oräknade, för samtliga skolorna uppgå i runt tal till 480,000 kronor, vilket per elev gör c:a 500 kronor.

Den av hushållningssällskapen bedrivna småbruksundervisningen skall för att åtnjuta statsbidrag vara anordnad i överensstämmelse med bestämmelserna i Kungl. Maj:ts kungörelse den 1 juni 1923 (nr 244) angående åtgärder för höjandet av det mindre jordbruket. Om man bortser från premieringen av mindre jordbruk med dess goda tillfällen för premieringsnämnden att utöva en praktiskt rådgivande och undervisande verksamhet, äga hushållningssällskapen möjlighet att utöva undervisningsverksamhet genom anordnande dels av kortare undervisningskurser, s. k. småbrukarkurser, dels av studieresor. Genom hushållningssällskapens konsulenter och vandringssälskapare bedrivs givetvis även en gagnande undervisningsverksamhet. Med hänsyn till det begränsade antalet dylika, ävensom till de betydande arbetsuppgifter som i övrigt påvila dem, kan denna deras undervisande verksamhet tyvärr ej utsträckas i önskvärd omfattning.

Småbrukarkurserna.

Med tillhjälp av statsbidrag kunna hushållningssällskapen anordna småbrukarundervisning eller såsom den officiellt benämnes »undervisning för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor». Kurserna kunna anordnas med en varaktighet från 3 dagar upp till 6 veckor. Kurser av längre varaktighet än 2 veckor hava dock av kostnadsskäl hittills icke kunnat anordnas. Hälften av kostnaderna bestridas av statsmedel inom ramen för anvisade anslag. Återstående kostnader skola bestridas av hushållningssällskapen. Som statsanslaget är synnerligen begränsat och hushållningssällskapen icke kunna av egna tillgångar offra några större belopp för detta ändamål, måste såväl kursernas antal som deras varaktighet inskränkas. Till de 24 hushållningssällskap, som år 1924 anordnade dylik undervisning, utanordnades i statsbidrag tillsammans 41,746 kronor 38 öre.

Studieresorna få av hushållningssällskapen anordnas antingen i form av längre resor inom landet eller grannländerna eller ock såsom kortare resor, kallade hembygdsresor, inom sällskapens egna områden. Båda slagen kunna anordnas såväl för män som för kvinnor. Staten bidrager, inom ramen för anvisat anslag, med kostnaderna för biljett till III klass å järnväg eller motsvarande å ångbåt jämte ett visst mindre bidrag per km. landsvägsresa. Övrika kostnader bestridas av hushållningssällskapen. Under år 1924 voro enligt lantbruksstyrelsens berättelse för sagda år av rikets samtliga hushållningssällskap anordnade 31 resor. I dessa deltog 420 personer av 664 anmälda.

Kostnaderna under år 1924 för de genom hushållningssällskapen anordnade småbrukarkurser och studieresor voro följande:

	Av statsmedel kronor	Av hushållnings- sällskapens medel kronor	Summa kronor
för småbrukarekurserna	41,746: 38	42,484: 15	84,230: 53
» studieresorna	20,981: 50	24,156: 84	45,138: 34
	62,727: 88	66,640: 99	129,368: 87

Sammanlagda beloppet som utgår för småbruksundervisningen utgör sålunda i runt tal 130,000 kronor, vilket fördelat på rikets 26 hushållningssällskap gör omkring 5,000 kronor för varje.

Såsom ett av vår jordpolitiks närmaste mål hava vi ovan framhållit angelägenheten av att även småbrukets män och kvinnor beredas tillfälle att genom vidgade yrkeskunskaper öka sina jordbruks produktionsmöjligheter och därmed dels göra dessa jordbruk bärkraftigare, dels ock å dem bereda ökade arbetsmöjligheter.

I trots av de betydande svårigheter, med vilka det är förenat att angiva de krav, som med fog kunna ställas på en för vårt land ändamålsenlig småbruksundervisning, tillåta vi oss anföra några synpunkter i detta avse-

ende för att i anslutning till dem undersöka i vad mån nuvarande anordningar kunna anses ändamålsenliga eller ej.

Den undervisning som avses för det stora antalet småbrukare, vilka av ekonomiska skäl icke kunna offra penningar och tid för beivrande av skolor av längre varaktighet, bör i möjligaste mån ordnas med hänsyn till:

att den utan allt för stora personliga uppoffringar kan göras tillgänglig

för största möjliga antal småbrukare, äldre såväl som yngre;

att den bygger endast på förkunskaper, inhämtade i folkskolan;

att den avpassas efter respektive orters förhållanden, det praktiska jordbrukets krav och i övervägande grad inriktas på att meddela de nödvändigaste grunderna för en ekonomisk produktion, alltså på ren yrkesutbildning;

att den göres väckande och lämnar anvisningar för fortsatta självstudier.

Av ovanstående redogörelse rörande lantmanna- och lanthushållsskolorna framgår att de med nuvarande former och arbetsmetoder visserligen äro att räkna till den lägre lantbruksundervisningen, men ingalunda äro avpassade för småbruksundervisningen. För detta ändamål äro deras kurser för långvariga, för dyra och skolorna för få. Utan tvivel hava dessa skolor sitt berättigande och de borde även efter viss omorganisation kunna genom att inriktas på att bilda föregångsmän och föregångskvinnor bland småbrukarna bliva ett värdefullt tillskott i arbetet för småbrukets höjande. De svårigheter, med vilka dessa skolor haft att kämpa under de senare åren, tala för att frågan om vad som härför kan åtgöras under den närmaste tiden upptages till prövning. Kunde så ske i samband med ordnandet av småbruksundervisningsfrågan i dess helhet, torde det bliva till bådads gagn. Lantmannaskolorna uppgivas enligt reglementet vara avsedda såväl för det medelstora som för det mindre jordbruket. Måne ej detta är att famna allt för vidt. Den som studerar den för dessa skolor angivna undervisningsplanen med dess — för en B-skola — 18 huvudämnen med bortemot 190 underrubriker har svårt att värja sig för tanken på överbelastning. Finner man så, att mer än 46 procent av eleverna (läsåret 1923—1924) som undervisning endast haft folkskolekurs, blir betänksamheten ej mindre. Den misstanken ligger nära till hands att kvantiteten av genomgångna ämnen får ersätta kvalitén av behållna kunskaper. Ett studium av redogörelsen för tidens användande vid lanthushållsskolan inbjuder jämväl till en viss tvekan, om undervisningen över allt är lagd med hänsyn till de viktigaste av de krav, som i det praktiska livet möta en husmoder på landet. Det skulle föra för långt att vidare ingå på hithörande förhållanden. Skall, som är att hoppas, den lägre lantbruksundervisningen omorganiseras, böra bestämmelserna för lantmanna- och lanthushållsskolorna underkastas en omsorgsfull prövning.

Om sålunda de fasta skolorna, i sina nuvarande former, icke äro att räkna med för den rena småbruksundervisningen, återstår att pröva i vad mån

denna kan anses tillgodosedd genom de av hushållningssällskapen vidtagna anordningarna.

Först då en överblick över den kategori jordbrukare, som böra hänföras till småbrukarnas klass. Det torde vara vedertaget bruk att hit räkna innehavare av jordbruk om intill 10 hektar åker. Enligt Statistisk årsbok 1925 utgör deras antal 328,873 stycken eller cirka 77 procent av landets samtliga brukningsdelar. Dessa småbrukare innehava tillsammans 1,223,150 hektar åker, vilket utgör cirka 32 procent av landets hela åkerareal.

Av landets boskapsstock födas på dessa småbruk cirka 47 procent av nötkreaturen, 42 procent av svinen, 58 procent av får och 57 procent av fjäderfå. Alltså en avsevärd del av vårt jordbruks animala produktion. Om man på de cirka 328,000 småbruken beräknar att 450,000 män och kvinnor äro aktivt sysselsatta, torde denna siffra ej vara för hög.

Enligt de av hushållningssällskapen avlämnade berättelserna rörande småbruksundervisningen voro, förutom ovan omförmälda 31 stycken studieresor med 420 resestipendiater, under 1924 elva stycken jordbrukskurser å 12 dagar bevistade av cirka 730 elever samt 85 stycken 6-dagars-kurser bevistade av cirka 7,400 elever. Övriga 65 jordbrukskurser, med en varaktighet av 1—3 dagar, kunna endast tillmätas betydelse i propagandasyfte. Detsamma gäller om de till ett hundratal uppgående för män och kvinnor avsedda så kallade specialkurserna. Särskilt i ögonen fallande äro bristerna beträffande den kvinnliga undervisningen. Av 72 speciellt för kvinnor anordnade kurser voro 53 konserverings- och 18 husmoderskurser samt en kurs avsedd för huslig ekonomi.

För lanthemmens kvinnor lägges sålunda huvudvikten på undervisning i konservering. Utan att i någon mån vilja bestrida gagnet av kunskapen att genom konservering tillvarata hemproducerade alster, må dock ifrågasättas, huruvida det ej finns andra kunskaper som för småbrukens kvinnor borde med större rätt tillgodoses. Vid ett småbruk omvandlas i regeln grödan i animala produkter. Ansvaret för att denna procedur blir ekonomisk bäres huvudsakligen av småbrukarens hustru. Mannen sörjer för produktionen av råvaran. På hustrun beror det i stort sett om avkastningen av kor, svin, får, höns och trädgård m. m. ger behållning eller ej.

Betydelsen av att småbrukens kvinnor beredas möjlighet till vidgade yrkeskunskaper torde enbart med hänsyn till dessa detaljer vara obestridlig.

Huru bristfällig småbruksundervisningen för närvarande är både kvantitativt och kvalitativt, torde framgå av det anförda. I än starkare dager skulle detta bliva belyst, om det varit möjligt att förebringa en utredning över huru många av de cirka 450,000 småbrukarna, som fått någon, om ock ringa, yrkesutbildning. Material härför saknas. Det torde dock kunna förutsättas, att en ganska ringa del av dessa hava andra dylika kunskaper än dem de fått i arv av fäder och husbönder. Med den snabbhet, med vilken utvecklingen jämväl på jordbrukets område går framåt, är det ofta

svårt nog att följa med för dem som fått underbyggnad. Huru mycket svårare måste det ej då vara för dem som ej fått dylikt? Man börjar också från småbrukarhåll allt mer och mer inse detta, och finnes bland de bredare lagren en jordhunger, så finnes det också en kunskapsörst. Under den så kallade jordkongressen i Stockholm i december 1924 betonade flera av de närvarande kolonisterna och småbrukarna kraftigt behovet av ökad undervisning för småbrukare. Det angavs rent av såsom en nödvändig förutsättning för att kolonisationssträvandena skola bliva till verkligt gagn.

De brister, som vidlåda vår ambulatoriska småbruksundervisning, äro av både ekonomisk och organisatorisk art. Det torde knappast kunna begäras, att en hela landet omfattande effektiv dylik undervisning skall kunna anordnas med tillhjälp av ett statsbidrag å tillhoppa ej fullt 63,000 kronor. Genom ett ändamålsenligt utnyttjande av de lärarkrafter, som äro anställda vid lantmanna- och lantbruksskolorna, och vilka i huvudsak äro avlönade med statsmedel, torde kostnaderna för den ambulatoriska undervisningen kunna hållas inom rimliga gränser. Det kan varken vara ändamålsenligt, för staten ekonomiskt eller för lärarpersonalen gagneligt, att denna personal är i arbete allenast 5 1/2 månader om året.

Alldeles oavsett den här berörda småbrukarfrågan borde sagda lärarpersonal, i den mån dess skoltjänstgöring så medgiver, ställas till hushållningssällskapens förfogande för att i någon mån avhjälpa den konsulentbrist, som år för år gör sig allt starkare gällande. Likaledes böra de fasta skolornas (särskilt lantmanna- och lantbruksskolornas) lokaler, i mån undervisningen och de lokala förhållandena det medgiva, upplåtas för avhållandet av småbrukarkurser.

I organisatoriskt avseende är det en angelägenhet av vikt, att hela den lägre lantbruksundervisningen lägges under enhetlig ledning. Detta gäller icke blott den centrala ledningen, som utövas och fortfarande bör utövas av lantbruksstyrelsen, utan även den lokala. Den lägre, fasta undervisningen bör i möjligaste mån bringas i samverkan med den ambulatoriska. Genom att ställa de fasta skolorna inom ett hushållningssällskaps område under en gemensam styrelse torde jämväl besparingar å vissa utgiftsposter kunna göras. Hushållningssällskapen hava hittills haft ledningen av den ambulatoriska småbruksundervisningen och den bör fortfarande anförtros åt dem. Ingen institution torde hava större intresse jämväl av att den fasta lantbruksundervisningen bliver i möjligaste mån tillgodosedd. Med hänsyn såväl härtill som till betydelsen av en enhetlig ledning för hela den lägre lantbruksundervisningen, borde även denna ställas under hushållningssällskapen.

Genom den i organisatoriskt avseende fastare form, hushållningssällskapen vunnit genom den nya organisationen, torde de lättare än förut komma i direkt kontakt med småbrukets utöware.

Sammanfattning.

Nu anförda önskemål kunna i korthet sammanfattas sålunda:

Lantbruksstyrelsen handhaver fortfarande ledningen av hela den lägre lantbruksundervisningen. Den lokala ledningen inom varje hushållningssällskaps område anförtros åt vederbörande hushållningssällskap eller åt en styrelse, i vilken sällskapet äger erforderligt inflytande. Undervisningen uppdelas i två typer, den fasta och den ambulatoriska. Den fasta bedrivs vid lantmanna- och lantbruksskolor, avsedda för utbildning av föregångsmän och föregångskvinnor för det mindre jordbruket.

Bestämmelserna för lantmanna- och lantbruksskolorna revideras i syfte: att undervisningsplanen inriktas på ovan angivna mål; att fordringarna på lärarnas kompetens som undervisare skärpas; att skolornas lärarpersonal anställs i vederbörande hushållningssällskaps tjänst med avlöning av statsmedel; att inträdesfordringarna för eleverna skärpas så, att tid ej behöver offras på repetition av i folkskolan inhämtade elementära grunder; att begåvade, mindre bemedlade, småbrukare genom tillräckliga stipendiemedel beredas tillfälle genomgå skolorna; att åt undervisningsmateriel och läroböcker ägnas nödig uppmärksamhet; att skolorna verkligen äga tillgång till lämpligt demonstrationsjordbruk.

Den ambulatoriska undervisningsverksamheten, avsedd för småbrukare, handhaves av hushållningssällskapen.

Den anordnas i form av kortvarigare kurser, förlagda antingen till de fasta skolorna eller ute i bygderna.

Vid undervisningen utnyttjas i största möjliga utsträckning de fasta skolornas lärarpersonal, ävensom undervisare, anställda hos för lantbruksändamål verkande föreningar.

Erforderliga anslag ställas till hushållningssällskapens förfogande.

Med hänsyn till denna frågas djupgående betydelse för landets småbrukare med dess återverkan på hela jordfrågan, hemställa vi,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om skyndsamt utredning rörande åtgärder för främjandet av småbruksundervisningen samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kan föranleda.

Stockholm den 20 januari 1926.

Arvid Lindman.

E. O. Magnusson.

David Pettersson.

Fabian Lilliecreutz.

P. M. Olsson.

C. O. Johanson.

N. E. Nilsson.

Ewald Lindmark.

Ludwig Brännström.

Birger Petersson.

<i>Gunnar Persson.</i>	<i>Carl Ros.</i>	<i>A. Henrikson.</i>
<i>Gust. Svedman.</i>	<i>Erik Laurin.</i>	<i>Swen Persson.</i>
<i>Emil Bengtsson.</i>	<i>Thore Alströmer.</i>	<i>Karl Wirsell.</i>
<i>A. H. Hedström.</i>	<i>Jöran Grapenson.</i>	<i>Erik Nylander.</i>
<i>Gust. A. Gustafsson.</i>	<i>Ernst Göranson.</i>	<i>J. Fjellman.</i>
<i>Nils Holmström.</i>	<i>Joh. G. Svensson.</i>	<i>Carl Arv. Andersson.</i>
<i>Edvard Lithander.</i>	<i>Birger Christenson.</i>	<i>Carl Larson,</i> <i>Tönnersa.</i>
